

Hettyey András

Helyzetkép a németországi bevándorlásról a Máltai Szeretetszolgálat 2021-es jelentése alapján¹

Vezetői összefoglaló

- 2016 óta folyamatosan csökkent a bevándorlási egyenleg Németországban.
- 2019-ben a lakosság 26 százalékának, 21 millió főnek volt migrációs háttere.
- 2020-ban, a Covid hatásának is köszönhetően csupán 102.600 fő adott be menekültkérelmet Németországban – ez 26 százalékos csökkenést jelentett 2019-hez képest.
- A német társadalom részéről a bevándorlás kérdéséhez való hozzáállás ugyanúgy pozitív irányban változott, mint a migránsok körében az integrációs hajlandóság és a nyelvtudás.

A németországi migrációs helyzet mindig komoly vitákat vált ki bel-és külföldön egyaránt. A kérdésről írt források között éppen ezért fontos szerepet játszik a máltai szeretetszolgálat (Malteser) kétévente megjelenő jelentése, melyek közül jelen írás a legfrissebbet, a 2021 szeptemberében megjelent kiadás legfontosabb állításait foglalja össze.

The situation and integration of migrants in Germany is always a hotly contested topic, this is why the biannual report of the Malteser International on the issue is so valuable. This policy brief summarizes the most important findings of the 2021 report edition.

A németországi migrációs helyzet mindig komoly vitákat vált ki bel-és külföldön egyaránt. A kérdésről írt források között éppen ezért fontos szerepet játszik a máltai

szeretetszolgálat (Malteser) kétévente megjelenő jelentése, melyek közül jelen írás a legfrissebbet, a 2021 szeptemberében megjelent kiadás legfontosabb állításait foglalja össze. Az egyik előnye ennek a kiadványnak, hogy nem-állami szereplő adja ki, így valóban függetlennek tekinthető. Másrészt a máltai szeretetszolgálat és 52 ezer németországi önkéntese sokrétűen foglalkoznak a migráció és integráció kérdéskörével, így első kézből (és nem politikailag motivált szereplőktől) kapunk betekintést a kérdésbe. A jelentés mottója éppen ezért: „hangulatjelentés helyett tények.” A jelentés a Covid-járvány időszakában készült, ezért a trendekbe és adatokba ezt a migrációt csökkentő tényezőt is bele kell számolni – ahogy erre a szerzők többször is felhívják a figyelmet.

A német migrációs helyzetet jellemző alapadatokkal kezdve a jelentés kiemeli, hogy 2016 óta folyamatosan csökkent a bevándorlási egyenleg. 2019-ben, a Covid által még nem sújtott utolsó esztendőben például 1,6 millió ember költözött Németországba, 1,2 millióan pedig

¹ Az elemzés a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által támogatott, OTKA K-21 K138160 azonosítószámú „Egy lehetséges európai nagystratégia határai - az illegális migráció mint indikátor” című projekt keretében készült.

Németországból külföldre. A nettó bevándorlási egyenleg így 400 ezer fő volt – Németország tehát továbbra is „Einwanderungsland”, de a trend csökkenő, hiszen 2014-16 között még meghaladta az évi plusz 500 ezer főt az egyenleg. 2020-ban az egyenleg 300 ezer fő alá csökkent, a Covid hatásainak is köszönhetően.

2019-ben a lakosság 26 százalékának, 21 millió főnek volt migrációs háttere („Migrationshintergrund” – olyan személyeket jelöl, akik német állampolgársággal nem születésük óta rendelkeznek, vagy akiknek legalább az egyik szülője német állampolgársággal nem születése óta rendelkezik). Ennek a 21 millió főnek a kétharmada külföldön született. Szintén éppen kétharmaduk tág értelemben véve európai gyökerekkel rendelkezett: 2,8 millió fő Törökországból, 2,2 millió Lengyelországból, 1,4 Oroszországból, 1 millió pedig Romániából származott. A migrációs hátterű lakosság átlag-életkora 36 év volt, ami jóval fiatalabb, mint a nem-migrációs hátterű lakosság 47 éves átlag-életkora.

2020-ban, a Covid hatásának is köszönhetően csupán 102.600 fő adott be menekültkérelmet Németországban – ez 26 százalékos csökkenést jelentett 2019-hez képest. A kérelmek 66 százalékát az ún. „Asyl8”-ak nyolc országából származó állampolgárok adták be (Eritrea, Irak, Irán, Szíria, Pakisztán, Nigéria, Szomália, Afganisztán). A legnagyobb valószínűséggel eritreai állampolgárok kapták meg 2020-ban a menekült státuszt: az ő kérelmeik 55 százaléka volt sikeres. Szíriai kérelmeknél 48 százalék volt az arány, de a pakisztáni állampolgárok által beadott kérelmeknek már csupán hat százaléka volt csak sikeres. Nigéria esetében ugyanez a szám négy százalék volt. 2020-ban összesen 10.800 főt toloncoltak ki Németországból, ami a fele volt a 2019-es számnak. A 2014-2020 közötti hét esztendőben összesen 140 ezer főt toloncoltak ki Németországból, éves átlagban tehát húsz ezer főt.

A munkaerőpiaccal kapcsolatosan a jelentés optimista hangot üt meg. Az egész kérdés kontextusát itt is az egész Németországban megfigyelhető munkaerő-hiány és alacsony munkanélküliség adja meg: a munkanélküliség öt százalék körül van évek óta, aminél sokkal alacsonyabb már technikai okok miatt sem lehet. (Becslések szerint 2035-ig 7 millió munkahely fog betöltetlen maradni.) A német lakosság körében 0,7 százalékkal ugyan csökkent a foglalkoztatottság 2021-ben az előző évhez képest, de a külföldi állampolgárok körében két százalékkal nőtt. Különösen nagyot nőtt a foglalkoztatottság az Asyl8-országok állampolgárainak a körében (plusz nyolc százalék). A jelentés hosszabb távra nézve is úgy látja, hogy a migránsok munkaerőpiaci integrációja sikeres volt. Az Asyl8-országokból érkező, még nem német állampolgárok pontosan fele az ún. „segítő” szakmákban helyezkedett el a máltaiak jelentése szerint, amelyekhez nem kellett szakképesítés (pl. futárszolgáltatás, pincér, kertész, raktáros stb. munkakörök). A német állampolgárok körében csak 13 százalék volt ez az arány, de már a 2004/2007-ben csatlakozott kelet-közép-európai államok körében nem sokkal alacsonyabb ez a szám (46 százalék). Ugyanakkor pl. az indiai bevándorlók körében nagy számban találhatóak magasan végzett informatikusok, akik Németországban is a szakmájukban tudnak elhelyezkedni. Ezzel együtt is, és a Covid negatív munkaerőpiaci hatásait is beleszámolva, a németek körében 2021-ben hat százalékos volt a munkanélküliség, míg a nem-németek körében 16 százalékos. Az Asyl8-országok állampolgárai körében 37 százalék volt a

munkával nem rendelkezők aránya - a legmagasabb, 45 százalékos munkanélküliség a szíriai bevándorlók körében volt megfigyelhető. Összehasonlításképp: az EU keleti bővítésével csatlakozó országok állampolgárai csak kilenc százalékban voltak munka nélkül. Látványos a bevándorlók hatása a cégalapítások terén is. Itt minden negyedik új céget egy migrációs háttérrel rendelkező német állampolgár alapított.

A bevándorlás és a társadalmi integráció kérdésével is külön fejezet foglalkozik. A jelentés itt különböző, a menekültkérelmet beadó személyek körében végzett felmérésekre alapul. Az adatok szerint a német társadalom részéről a bevándorlás kérdéséhez való hozzáállás ugyanúgy pozitív irányban változott, mint a migránsok körében. Így például csökkent a német társadalomban azoknak az aránya, akik aggódnak a bevándorlás miatt, míg a menekültkérelmet beadók háromnegyede érezte magát „teljesen” vagy „nagyobbrészt” szívesen látottnak. Szintén pozitívum, hogy a menekültek körében aránylag magas a német államba vetett bizalom. Itt egy „nászút-jelenséget” vettek észre a kutatók: a bizalom azoknál a menekülteknél nagyobb, akik nemrég érkeztek Németországba, míg azoknál, akik már évek óta az országban tartózkodtak valamivel alacsonyabb. Összességében a német jogrendszerben 50 százalék, a rendőrségben 58 százalék bízott „teljes mértékben”, igaz, a német hivatali bürokráciában csak 34 százalék. Nagyot csökkent azoknak a (potenciális) menekülteknek az aránya is, akik szociálisan izoláltnak érezték magukat. 2016/17-ben még a megkérdezettek negyede érezte magát elszigeteltnek, az újabb felmérésben már csak 12 százalék.

A beilleszkedést természetesen nagy mértékben meghatározza a migránsok német nyelvtudása és végzettsége is. Itt a bevándorlóknak komoly elmaradása van a többségi német társadalomhoz képest, hiszen 35 százalékuknak csak általános iskolai végzettsége van (vagy az sem). Éppen ezért jó hír, hogy 2019-ben minden negyedik (potenciális) menekült részt vett a német oktatási rendszer valamelyik szegmensében. Ugyanebben az évben ezen csoport fele rendelkezett – saját bevallás szerint - jó vagy nagyon jó német nyelvtudással. Ez az arány 2015-ben még csak 20 százalék volt. Nagyot csökkent azoknak a száma is, akik egyáltalán nem beszélnek németül, 14-ről négy százalékra. A férfi menekültek 90, a női menekültek 79 százaléka járt legalább egy nyelvkurzusra. Igaz, családon belül a válaszadók kétharmada továbbra is a hozott nyelvet használta és csak öt százalékuk a németet, de baráti körben már 31 százalék válaszolta azt, hogy elsősorban a németet használja. Természetesen a Covid negatív hatást gyakorolt ezen a téren: 43 százalék szerint romlott a nyelvtudása a járvány ideje alatt.

Szintén fokozatosan nőtt azoknak a (potenciális) menekülteknek az aránya, akik „naponta” vagy „gyakran” voltak kapcsolatban németekkel. Így például 2015 óta 25-ről 35 százalékra nőtt azok aránya, akik naponta töltenek időt németekkel – igaz, konstans 19 százalék azt válaszolta, hogy soha nem lép interakcióba németekkel. Itt azonban nagy a szórás férfi és női válaszadók között: előbbiek sokkal többet találkoznak naponta németekkel (44 vs. 18 százalék 2019-ben.)

Zárásképpen érdemes egy pillantást vetni az elmúlt hónapok eseményeire, hiszen a máltaiak jelentése 2021 szeptemberében jelent meg. Sajnos a legátfogóbb német állami jelentés a kérdésről, az ún. „Migrationsbericht” 2019 óta nem került kiadásra, így pontosabb adatokra lehet csak támaszkodni. Összességében a menekültkérelmek száma jelentősen nőtt 2022-ben az

előző évekhez képest: júliusig majdnem annyi menekültkérelmet adtak be, mint 2020-ban egész évben. Az Asyl8-országok mellett újabban Grúzia állampolgárai jelentek meg fajsúlyosan a statisztikákban, 4500 kérelmet beadva az ötödik helyen állnak. Szintén előre törtek a moldáv menekültkérők, akik a tizedik helyen állnak.

Nagyot csökkent a visszatoloncoltak száma. Míg 2018-ban és 2019-ben húsz ezer főnél is több volt ez az éves szám, 2020-ban – mint említettük - már csak 11 ezer, 2021-ben pedig 12 ezer főt küldtek vissza a német hatóságok, igaz, ezt részben magyarázza a Covid miatti bevándorlás-csökkenés. A német állami nyilvántartás szerint 301 ezer fő tartózkodott annak ellenére az országban, hogy utasítást kaptak Németország elhagyására. A visszatoloncoltak alacsony számát legutóbb élesen kritizálta az ellenzéki kereszténydemokraták elnöke, Friedrich Merz, aki szerint bevándorlásra szükség van, de ennek csak akkor marad meg a társadalmi támogatottsága, ha mindkét irányban működnek a dolgok: célzott munkaerőpiaci bevándorlás egyrészt, másrészt azoknak a kiutasítása, akiknek nincsen perspektívájuk Németországban.